Philippi Beroaldi de Optimo ſtatu libellus.

Vænundatur Lutetiæ Pariſiorum ab Ioanne Paruo commorante in vico ſancti Iacobi ſub ſigno Lilii aurei.

Liber [illegible] Augustini

PHILIPPI BEROALDI LIBELLVS

De optimo statu.

Administrare rempublicam

PArs Philosophię est & ea quidem pulcherrima viri clarissimi administrare rēpublicā. Quod sane negocii ianuā famę repādit,& virū prudētē ac politicū oñdit,nā si p̄clarū & laudabile ē in re œconomica agere bonū patrēfamilias,quāto p̄clari⁹ ac laudabili⁹ i re publica agere patrię parētē. Et cū hō hoim cānat⁹ sit,nusq̄ pfecto cōmodi⁹ pōt hoib⁹ hō pdesse ac patrocinari,q̄ administrādo rēpublicā,q̄ ivniuersū cuncto⁹ cōmoda cōplectit. Vt aūt nō satis ē leges bonas habeī,nisi custodes earū sint diligētissimi,quos greci nomophilacas vocāt,ita nō sufficit bñ moratas eē ciuitates,nisi ea⁹ sint tutores vigilētissimi hi aūt sūt reipublicę gubernatores. Quo⁹ opa sedētaria pl⁹ hauddubie pdest q̄ cętero⁹ negotiosa strenuitas. Szcū administrādę reipublicę sit forma nō simplex,nec gen⁹ vnū. Cū alii aliud pbēt. Videor factur⁹ operēpciū si hodierna disertatione q̄piā de republica,deq; optio statu & pricipe digna scitu,nec indigua memoratu ex litterarum interiorum secretariis deprompsero,q̄ audientium,& aures permulceant,& animos refoueant,Quod dum a me fit vos queso diligenter attendite.

Nomophylaces.

4. Sedentarium dicit quod sedang operaz. & sic opa sedētaria que sedendo exercent. vt ē iure ciuili. quod sedē tes pronūciāt sententias suas.

Monarchia.
Oligarchia.
Aristocratia.
Democratia.
magistratus plebeius
R.p. Laconum.

ADministrādarū ciuitatū tres sunt spēs. Est principatus vni⁹ quā monarchiā vocāt. Est paucoꝝ optiatiūq; q̄ oligarchia,ateq; aristocratia nūcupat. Tertia ē popularis gubernatio,q̄ greco vocabulo democratia dī,auctores Dion/Plato/Aristoteles/cęteri. Itē Aristo.i ii.Poli. quosdā fuisse tradit.q optimā gubernationē eē crederēt ex oīb⁹ his cōmixtā,& ppterea laudari rēpub.lacedęmonioꝝ veluti ex monarchia, aristocratia,democratia cōsistētę. Rex ei apud illos erat pro vni⁹ gubernatōe,Senat⁹,p paucoꝝ potētia. Ephori aūt statū populārē rep̄sentabāt,Quęvero ex trib⁹ administratioīb⁹ melior,potiorq; sit difficile ē iudicatu,cū suos q̄q; assertoreshabeat,nec ego tāq̄ arbiter honorarius quicq̄ decernere ausim,sed quod veteres senserit explicabo. Ita ei optie citraq; iuidiā alienis iudiciis rei tātę cēsura pageī,& cū libera sint iudicia, opinef de his vt cuiq; libitū erit existimatio sua cuiq; sit,vt aūt facili⁹ res tota colliq̄scat historia remotior enarrāda ē huic negocio,qđ molior accōmodatissima. ¶ Post magophoniā.i.magoꝝ cędē,quo die nulli magoꝝ fas ē i publicū pdire,sz cūcti i tra domū septa se cōtinēt. fctā ē cōsultatio de statu psaꝝ cōsti

torquemada
RBR
D-9
B532P

tuēdo, vbivarię ſnię dictę. Ex qb⁹ tres iſte potiſſimū mēorię ſūt ꝓditę. Othanes exhortās ad gubernationē populārē / a monarchia ꝓvirili pte dehortabaſ, oñdēs pricipatū vni⁹ haudq̄q̄ ꝓbā dū ꝓpterea q̄ ēt ſi optim⁹ fuerit, tñ ex licētia peccādi & iſolētia leges ꝑuaricet, fœminas vi cōſtupret, idānatos iterimat, & ipugne bacchabūdus oia ex ai libidie cōficit. at cū dñatur iquit mꝰ titudo i pris nomē optinet oiꝫ pulcherrimū iſonomiā, i. iuris q̄bilitatē, oia cōſilia i cōmune referūt, & i multitudine oia iſunt.

Senten tię in cō ſilio Perſarum.

¶ At Megabyzus / ad oligarchiā. i. ſtatū paucoꝝ rē traducēs ad eā ſocios hortabaſ ꝓbās Othanis ſentētiā tāq̄ populari mꝛti tudie nihil ſit / neq; iſipiēti⁹ neq; iſolēti⁹. Et plebi ꝓpriuꝫ ſuūq; ſit nihil itel igere q̄ ad res obeūdas ſine cōſilio ꝑceps ruit torrēti flumini ſi⁹lis. Itaq; ꝓbato ſtatu populari tāq̄ peſſio horta t⁹ē ad ſtatū optiatiū dicēs / credibile eē ex optis exiſtere cōſilia.

Mega byzus ꝓ oligar chia.

¶ Poſt Megabyzi ſentētiā Dari⁹ tertio loco dixit / ſtatū vni⁹ pricipis añponēdū monarchiāq; eē ꝑſtātiſſimā ꝓpoſitis ei trib⁹ ſtabulis & his oib⁹ optis, vt optie iperet ppl⁹, optie pauci, optime vn⁹. Multo añcellere vni⁹ iperiū, nāviri (igt) vni⁹, qui optimꝫ ſit pricipatu nihil meli⁹ eē cōſtat. De ſtatu ppli turbulēto. ſ. & icon ſulto idē ſētio quod Megabyz⁹. De ſtatu vero pauco hoc āplius cōtra Megabyzū, q̄ vcꝫ odia iter ipos priuati excitāſ i publicū pniciosa. Cū vnuſq; prim⁹ i repub, eē velit. Ex talib⁹ aūt odiis ſeditiōes, ex ſeditiōib⁹ cędes exiſtunt, Proinde opus eſt vt vnus ſit veluti caput, a quo nequaq̄ membra diſſentiant.

Darius pro monarchia

¶ Hæ tres i cōſilio Perſarū fuerūt dictę ſnię, quarū vltima vicit q̄. ſ. melior foret ſtat⁹ vnius, & ita auctor iꝑe ſnię. Dari⁹ paulo poſt rex pſarū ē declarat⁹. Hęc i curia barbarorū agitata, q̄ nullo lrārū delatorio ſūt leuigati. Videam⁹ deiceps qd doctiſſimo viro rū ſup hac re ſenſerit. Plęriq; oēs dānāt gubernationē populārē ꝑide ac peſſimā. a quo Apolloni⁹ tyaneus Veſpaſianū dehortaſ atq; abducere cōtēdit apud Philoſtratū cōtra Euphratis & Dionis ſniaꝫ, Veſpaſiano ſuadētiū, vt populārē ſtatū reſtituat, tāq̄ ciuitas rōana populari gubernatiōe maxie gauderet, et ſub tali admiſtratiōe magnā iperii ptē adepta eſſet ſniæ Appollonii a ſtipulaſ M. Tul. qui i oratiōe ꝓ plautio ſic inquit, nō ē cōſiliū in vulgo nō rō, nō diſcrimē, nō diligētia. Et ab optio poeta dictuꝫ ē. Scidiſ icertū ſtudia i cōtraria vulgus, oli Demoſthenes quoq; extorris & i exiliū pgēs cū ſuſpitio dixit. O pallas q̄ trib⁹ iſeſtiſſimis beluis delectaris / noctua / dracone / & ppło, tāq̄ popul⁹ iter κακαθηρια. i. malas beſtias nūerādus ſit, Qui ēt Plato ppꝫ di

Contra ſtatū po pularez

dictū de populo inter ma las beſtia moſthenis.

xit eē beluā multorñ capitū, cui ſuccinit illud Oratianū. Belua multorū capitū es, Nā qd ſequar aut quē? lycurg⁹ nomothetes. i legū cōditor, iterrogat⁹ cur ſtatū populare i republica lacedæmoniorū nō cōſtitueret ſcite rñdit. ΣΥΠΡΩΤΟΣ ΕΥ ΤΗ ΟΙΚΙΑ ΣΟΥΤΟΙΗΣ ΟΥΔΗΩΚΡΑΤΙΑΝ. i. tu prim⁹ in domo tua efficito pricipatū populare. Quadrat huic rei ſnia quoq; illa grecí poetæ catholica. ΙΣΧΥΡΟΝ ΟΧΛΟΣ ΕΣΤΙΝ ΟΥΧ ΕΧΕΙ ΔΕΝΥ hoc i tellectu, turba turbulenta eſt / nec mentem habet.

Lycurgus nomothetes.

Aristocraticus ſtatus optim⁹.

¶ Reliq̄ duę adminiſtratões paucorū. ſ. & vni⁹ valde probāt, nā q⁹ ſtat⁹ optimatiū q dr̄ Ariſtocrat⁹ ſit optim⁹ noīe ipo declarat & exēplis tā recētib⁹ q̄ vetuſtiſliq̄t. & auctoritate fulcit. Snia plautina ē i milite. Nemo ſol⁹ ſatis ſapit. Ex quo fit vt cōſultationes pluriū bonorū ī vnū cōſpirātes ſint ſalutares & cōducibiles reb⁹ magnis adminiſtrādis. Ariſt. i. iii. Poli. Vno (īqt) duo meliores ſūt. & añ Ariſto. Homer⁹ cecinit, Duos ad oia eē p̄ſtātiores, hinc Agamēnō homeric⁹ decē optat cōſiliarios Neſtori cōſimiles illo verſu ΤΟΙΟΥ ΤΟΙ ΔΕΚΑ ΜΟΙ ΣΥΜΦΡΑΔΜΟΝΕΣ ΕΙΕΝ ΑΧΑΙΟΙ

Duo meliores vno.

Status vnius ante ponendus.

¶ Cæterū v t ſtatī vni⁹ optimū p̄ſtātiſſimūq; eē credam⁹ i clinat anim⁹ & rō ſuadet, & ſnia eruditorū decernit quorū auctoritas nobis pro rōne ē, iter quos ē Ariſto. qui ī. viii. ethi. cēſet adminiſtrationē populi eē peſſimā vni⁹ vero optimā & Homer⁹ q̄ ſecūda illiados rhapſodia ſic īgt ΟΥ ΚΑΛΑΘΟΝ ΠΟΛΥΚΟΙΡΑΝΙΗ ΕΙΣ ΚΟΙΡΑΝΟΣ ἔΣΤΩ ΔΙΟΣ ΒΑΣΙΛΕΥΣ. i. nō bon⁹ ē multorū pricipat⁹ vnus ſit dñs vnus rex. quod vnoverſu ſic reddi pōt, Nō op⁹ vt mlt̄is priceps iperet vn⁹ rex. vn⁹ Dion ſyracuſan⁹ verſuq; hūc homericū referēs, oli dictauit nō poſſe bñ regi rēp. multorū iperiis & a domitiano itidē dictū ē. Nō ē bōa ipatorū mltitudo, Ad hec diu⁹ Ciprian⁹ vt vn⁹ īqt ſit priceps oīs nata cōſētit. Rex vn⁹ ē apib⁹, & dux vn⁹ i gregib⁹, & i armētis rector vn⁹. Mlto magis mundi rector vn⁹, qvniuerſa q̄ſūt verbo iubet. rōe diſpēſat, virtute cōſūmat, Cipriano ſubſcripſit illud / qđ i decretis eano. vii. q. i. tradi tū ē ex auctoritate Hiero. ad ruſticū monachū ſic ſcribētis. In apib⁹ dux vn⁹ ē, & grues vnā ſequūt̄ ordie litterato, ipe ratorvnus iudex vn⁹, puicie. Ibidē p̄cipit vt ſinguli ſint eccl̄iarū ep̄i, ſingli archidiaconi. Ille quoq; diu in⁹ Plato li. de regno maxie monarchiā. i. vni⁹ pricipatū. Igit̄ cū cōſtet optimū eē ſtatū vnius paulo plura ſup hoc vidēt annotāda. ¶ Scitū ē illud Romani ipatoris pricipatū nō niſi fato dari, & Homerus a Ioue autumat dari ſceptrum & ius principi (cū ait) Rex vnus cui ſceptra dedit venerādaq; iura Iuppiter. Idē Diotrephis vocat reges q̄ſi a Ioue

Homerus.

Dion.

Cipriānus.

Rector mundi

In apibus dux vnus.

Principatus a fato dari.

rhapſodia dicitur coartatio e' compoſitio a verbo greco quod eſt cantos' deſcribo: eſt enim quaſi concinnatio varia rez in vnuz codicem.

nutritos, ex quo fit vt veluti dij terreni prīcipes mortalib⁹ colēdi sint. Id quod oli ab Athanarico gothoꝝ rege dictū cōstat qui cū ad Theodosiū Cōstātinopolizveniſſet & vrbis pulchritudinem / iperatoris opes / apparatū / maieſtatē cōſpexiſſet mirabūdus. ſi ne dubio inquit. Deus terrenus eſt imperator. cōtra quem quicū q; manus leuare nixus fuerit ipſe ſui ſanguinis reus exiſtit. Verbum vetus eſt apud græcos vice prouerbii celebratum. In primis deum cole, Regem autē honora. Antiqui reges romani pōtifices dicti, quod & in decretis canonicis diſt. xxi. ꝓditum ē. Et poeta nobiliſſimus illoverſu ſignificat. Rex Anius, rex idem hominū Phœbiq; ſacerdos. Quinetiā Plato memoriæ prodidit reges ęgypti pontifices extitiſſe. Multę ſunt cōſtellationes principū effectrices, ſicut illa, qui in prima parte Arietis horoſcopum habuerint naſcētur principes, reges, exercituūq; ductores. Item in pria parte Aquarij habēs horoſcopū erit princeps glorioſus & polychronius, hoc ē lōgeuus, vt auctor eſt Iulius firmicus / in octauo matheſeos, qui ſecūdo volumine loquens de imperatore ſic ferme iqt. Sol⁹ iperator ſtellarū nō ſubiacet curſib⁹ & ſolus ē i cui⁹ fato ſtellę decernēdi nō habent ptātę. Cū enim fuerit totius orbis dominus, fatum ei⁹ dei ſummi iudicio gubernatur. ¶ Igitur cū deus / & fata / & ſydera prīcipes terris dent / quicūq; prīcipi iſidiaē & ei⁹ molitur excidiū, is exterminādus eſt atq; oi ſupplicio plectēdus, tanq̄ in deū & fata manus inferre conet, nā vt ſcribit Apoſto. in epla ad romanos. Poteſtas nō ē niſi a deo, qui reſiſtit ptāti, reſiſtit ordinationi dei. Miniſtri dei ſunt principes. Et apud veteres dictum accepimus avita principis velut a filo pendet ſalus ciuitatis. nec ſolum maleficia ſunt caſu in hoc punienda, ſed cogitationes quoq; & voluntates, & q̄uis apud iuriſcōſultos titulo de pœnis ſcriptū ſit cogitatiōis pœnam nemo patiatur, q̄uis Portius Cato prodiderit voluntates eſſe liberas, nec pœnis obnoxias, tamen voluntas vel ſola punitur, in maleficiis id genus, ſicut docet Caliſtratus ſcribēs, in maleficiis voluntas ſpectatur & vt iureconſulti autumant eadem ſeueritate voluntatē ſceleris q̄ effectum puniri iurevoluerunt. Itē ad legē cornelią de ſiccariis ſcriptū legimus. Si quis cum telo ambulauerit ſicut is q̄ hoiem occiderit pœna coherceatur. Itez titulo de extraordinariis criminibus prȩcipitur ſolicitatores aliarum nuptiarum & ſi effectu potiti non ſint attamen propter voluntatem eſſe exorta ordinem puniendos. Quæ tota diſceptatio diſtinctione prima de penitentiis latiſſime explicatur.

Diotrephis reges.

Conſtellationes principū. Polycronius.

Fatū impatoris.

Paulus apoſto.

Voluntates libęræ.

Snię iuriſcōſultorum.

¶ Cæterū quia vnius gubernationē qui sit optimus maxie ꝓba
ri satis liqt, dicēda de inceps & explicāda sunt non parū multa,
q̄ in eo censem⁹ inesse debere qui princeps optim⁹ & eē & videri
velit, vulgatiora aūt & triuialiter ꝓtrita omittētes, q̄dā iucūdio
ra fatu audituq; degustabim⁹. p exēpla maxio⁹ principum de
currētes, vt talis disertatio fiat neq; senticosa, neq; isuauis ſꝫ vo
luptatis & expectibilis. Dicem⁹ aūt nō legitimo illo ex disciplia
rethorica ordie seruato, ſꝫ put singula subibūt mētē, & nobis di
turiētib⁹ obuia sese obtulerit. ¶ Inter cognoia pricipū mēora-
tu digna quatuor sunt mēoratissia, q̄ si cūcta iūcti invnū cadere
potērūt, is erit ille quē q̄rim⁹, sunt aūt hęc, magn⁹, pius, pater,
patrię & optim⁹. ¶ Alexāder ille lōge oiꝫ excellentissimus a
magnitudie rerū quas haud dubie maxias gessit, magni cogno
mē iuenit, vt ita sine laude nūq̄ noiaretur. Qui fortuna sua ma
ior fuit, de quo Hānibal pœn⁹, ita iudicauit, vt Aphricano q̄ren
ti quē fuisse maximū iperatorē crederet, respōderit, Alexādruꝫ
Macedonū regē. Quod parua manu inūerabiles exercit⁹ fudis
set, q; vltias oras supra spē humanā pagrasset. Verū huic ma-
gni cognomēto pl⁹ iuidiæ q̄ pulchritudis iest, vt luculēti scripto
res ꝓdiderūt. ¶ Antoni⁹ ipator Roman⁹ cognoiat⁹ ē, vl' pi⁹
vel quod socerū sessa iā ętate manu subleuauerit, vel q; multos
senatores Hadriano iāiā sq̄ētī subripuerit, vl' q; ipe Hadriano
magnos honores post mortē decreuerit, vel q; cū se Hadrianus
iterimere vellet igēti custodia & vigilātia fecerit ne id posset ad
mittere, vl' q; suapte natura clemētissim⁹ fuerit, & nihil tpib⁹ su
is asperū fecerit. Spartian⁹ & Iuli⁹ capitolin⁹ auctores. De quo ē
illud Ausonii. Antonius abhinc regimē capit illevocatur cōsul
tisq; pius nomē habens meriti. Et profecto pii cognomen ama-
bilissimum est, et maximæ pietatis argumentum.
¶ Est & patris patrię appellatio, qua nihil pulchri⁹. Q̄ q̄dē no
mē submonetvt princeps cū ciuib⁹ suis quasi cū liberis parēs vi-
uat, qua nūcupatiōe Cęsar Augustus maxiopere letatus ē. Naꝫ
cū curia romana Valerius messala mādātib⁹ cōctis ita dixisset,
Cęsar auguste senat⁹ tē cōsentiēs cū poplo romano cōsulat / pa
trię patrē, tūc ille p̄ gaudio lachrymās ita rndit, cōpos fact⁹ vo-
toꝝ meoꝝ p̄es cōscripti qd habeo aliud deos imortales p̄cari
q̄ hūc cōsēsū vestrum ad vltimū vitę finem mihi perferre liceat
¶ Superest optimi cognomē. Quod Traian⁹ veluti peculiare ac
cepit ex senat⁹, pp̄liq; romani appellatione. Quod noie āplissi
ma haud dubie bona cōtinētur, Quod nomen sibi quisq; mallet

Alexander magnus Iudicīū. Hannibalis.

Pius Antonius

Ausonii carmen

Pater patriæ. Augusti

Optim⁹ traian⁹.

vt inquit Liuius, q̃ honores ſperiaue. De quo Silius optim⁹ heu nomẽ melius maiuſq; triũphis, & vt auctor eſt Pli. panegyriſta, nomẽ Auguſti & Cęſaris min⁹ eſt q̃ optimi. Iuppiter apud Ethnicos opitrai noie colebatur. Dicebatur ei Iuppiter optimus maximus. qua in re illud annotandum quod ante optim⁹ id eſt bñ ficentiſſimus dicebatur q̃ maximus, quia vt inquit vere Marcus Tullius maius eſt certeq; gratius prodeſſe omnibus q̃ opesmagnas habere. Igitur ſi quis principum reperiretur, qui magnus pius, pater patriæ, optimus merito cognominari poſſet, nonne hunc deo ſimillimũ eſſe iudicarem⁹? Quę aũt p̃cipue res talem principem efficiunt a me ſummatim explicabũtur. Dicãq; non qualis ſit in p̃ntia quiſpiã nũcupatim princeps, ſed qualis iniuerſum quilibet eſſe debeat, Imitatus ſcz Xenophontẽ. Qui in pœdia ſcite eleganterq; tractauit. non qualiseſſet Cyrus, ſz qualis eſſe deberet, neq; enim ad hiſtoriæ fidem, ſed ad optimi principis effigiem ac archetypon hiſtoria illa perſcripta eſt.

¶ Homerus vt hinc ordiamur, regẽ appellat ποιμενα λαων hoc eſt paſtorẽ populoruz. Et plane ſicut paſtor gregẽ curat, vt tot⁹ habitior ſit & nitidior, necvnius quidẽ ouiculę cura poſt habita ſic oportet principẽ totum corpus reipublicę curare, vt ex nulla parte manca ſit, vt grex prępinguis & lętus, & nũeroſus gloria eſt paſtoris, ſic ciuitas florẽs & fortunata et opulẽta laus eſt principis. Qui oblitus ſuorum ipſius cõmodorum advtilitatẽ publicã quicquid agit debet referre, vt ei tutela ſic ꝓcuratio reipublicę gerẽda eſt. Advtilitatẽ. ſ. eorum, qui cõmiſſi ſunt, non eorum quibus committitur. Quivero partem ciuium tutatur, ꝑtem negligit. is vt ſapienter docet Marcus Tullius, rẽ pernicioſiſſimã inducit ad ciuitatẽ ſeditionem ſcilicet & diſcordiam. Et fruſtra princeps eſt plębe neglecta, vt ſcite ſcribit Plinius in panegyrico. Princeps reipublicę anima eſt. Reſpublica corpus eſt principis, vt auctor eſt Seneca libro. i. de clementia. Ergo principi cõuenit rẽpublicã tueri ac fouere perinde ac corpus ſuũ, cui dũ parcit ſibiipſi parcit. Et vt olim decenter dixit Falconius nicomachus in ſenatu romano ad Tacitum Auguſtum. Ingens ẽ gloria principis rempublicam magis amare q̃ filios.

¶ Dicere ſolebat Aurelianus ipetator Nihil populo ſaturo lætius eſſe, ideoq; decet principẽ annonę vtilitę curam ſuſcipere, vt popul⁹ ſit ſatur, ne fruges deficiant, ne plębecula eſuritione tabeſcat, ne frumẽtarii / vel ſuppreſſione frumẽti / vel enormita te precii eſurientes pauperes trucident. Scitum eſt illud Lucani.

Plini⁹ panegyriſta.

iuppiter optim⁹ maxim⁹.

Cyr⁹ xenophontis nõ hiſtoricaſide.

Paſtor populorum rex.

Princeps aia reipublicæ.

Dictum Nicomachi. Nihil pꝓſo ſaturo lætius.

Lucan⁹ Guarus et iratum cauſas & ſumma fauoris ānona moměta tra
hi, Năq; aſſerit vrbes ſola fames, Emiturq; met⁹ cũ ſegne poten
tes vulgus alũt, neſcit plebs ieiuna timere. Rõni cũ primis an
nonariæ rei rõnẽ hñdã cẽſentes p̃fectũ annonę creauerũt. Pri
Pręfect⁹ annonæ m⁹ aũt vt docet Liui⁹ in. iiii. Pręfect⁹ annonę Luci⁹ Minuti⁹ crea
tus, eo t̃pe quo tãta inopia vrbẽ iuaſit vexauitq;, vt multi ex ple
be ne diutina fame cruciarẽtur capitib⁹ obuolutis ſeſe i tyberi
Miſerri p̃cipitauerit. Et ei miſerrimũ mortis genus ẽ / fame mori. Quod
mamorſ ex fame greco quoq; verbo teſtatũ ẽ λιμῳ οικτίστον θανεειν. Apd
iuriſcõſultos titulus eſt ad legem Iuliã de annona, quę lex vtpo
Lex Iu te a Cęſare lata hauddubie indicat procurationẽ rei frmẽtariæ
liade an eſſe principalem, qua pœna cõſtituitur aduerſus eũ qui contra
nona. annonã fecerit ſocietatẽq; coierit, quo annona carior fiat. Item
titulo de extraordinariis criminibus pœna irrogatur in darda
nos ſiue dardanarios, ſic enim appellantur qui annonam vexãt
Dardana atq; flagellãt, a dardano huiuſce iprobitatis repertore. Laudãt
riiqui hiſtorici Traianum ex cuius prouiſione factum eſt, vt Romę eſ
ſet canõ frumentarius ſeptem annorum Laudatur & hinc ſepti
Canón mus ſeuerus. Qui moriens ſeptem annorum canonem frumen
frumen tarium reliquit, Ita vt quotidie ſeptuaginta quinq; milia modiũ
tarius expẽdi poſſent. Mamertin⁹ quoq; in panegyrico Iulianũ ipera
Mamer torẽ pręconio laudis extollit. q⁹ frumẽtis vndiq; coẽptis vſq; opu
tinus. lentiã abũdantiãq; eſurientem iam vrbem referſerit. Curet igit̃
princeps vt ſit ſatietas nec famesvſq̃, vt affluat ānona cui⁹ affluẽ
tia perpetui cõgiarii inſtar eſt, cui⁹ aliquãdo cura Pompeio ma
gno nõ minus addidit gloriæ q̃ oriens triũphus occidenſq; lu
ſtratus, qui annonaria expeditione ſuſcepta cum magnam fru
mẽtivim ex Libya / Sardinia / Sicilia collectam ad vrbem eſuri
entem comportaret / magna tempeſtate orta gubernatoribuſq;
perterritis inſcendens nauim & anchoram velli iubens excla
mauit. πλειν αναγκη̃ην ουκ αναγκαῖον hoc ẽ nauigare
neceſſe eſt, viuere non eſt neceſſe.

¶ Plato grauiſſimus philoſophorũ princips gubernatoris noie
Priceps ſciẽter nũcupat, ſicut eni gubernator ſemper reſpicit ad ſalutẽ
vt gu nauis & vectorum, ſic princeps reſpicere debet ad ſalutẽ ſubdi
berna torũ Gubernatori neceſſe eſt (vt inquit Dion) intueri cœluz, pe
tor. lagus, terras ne vſpiam nauigium periclitetur, nec illi licet totã
dormire noctẽ. Itidem principis officium eſt cuncta ſpeculari, p
ſalute ciuitatis, & ſubditis dormientibus vigilare. Quotum ſa
lus ipſius tutelę cõcredita eſt Hic Silius ſentẽtialiter dixit. Tue

pe duci totã cõsumere noctẽ. Quod ex illo Homerico expressũ est. ου χρη παννυχιον ευδειν βουλιφορον ανδρα. Gubernator clauũ tenens nauigiũ solertia regit anxiꝰ et peruigil Cũvectorespersępe ludant, cantilent, comesentur, otiosi & secu ri rerũ oim. Princeps clauum reipublicevigilantia & cõsilio moderatur prospiciens ne vspiam periclitetur & impingat. Cũ interea ciues et subditi otio perfruantur & colãt genialia. De principe ipso illud merito cõcinẽtes. In te ois domus inclinata recũbit. Quocirca satis cõstat pricipatũ nequaq̃ rẽ segnẽ esse sed laboriosam, nec otio & animi relaxatione fluentẽ sed laboribꝰ curis & vigiliis inquietã, cuius faciem amœnam et amabilez forin secus cõtemplantes, laborum interiorũ asperitudinẽ nõ vident

¶ Interrogatus Agesilaus ille magnus quo pacto gsgloriã apd mortales cõsequatur sic rñdit. ει λεγοιτα αριστα πραττοι και τα καλλιστα. i. si dixerit optima necnon pulcherrima fa/ ctitauerit, pulcherrimũ aũt cũ primis est & in principe lõge spe cioſissimũ exhibere se oibꝰ obuiũ & facilem, audire comiter & benigne desideria adeuntiũ. Ex hac adeundi facilitate mito p̃conio Põpeius magnus extollit a Marco Cicerone. Laudat & i Traiano Plinius panegyrista admissionũ facilitatẽ, Hoc & iurisꝰ cõsulti in proconsule ac pręside veluti officiũ necessariũ deposcunt vt scilicet oim desideria audiant, et in adeundo se faciles p̃beãt. Philippum Macedonum regem, quod memoratu dignũ est, olim adiuit anus paupercula rogans vt causam suam audirevellet, qui cum grẽce dixisset μη σχολαζειν hoc est otiosũ se nõ esse. Tũc illa exclamauit και μη βασιλευε. Etiam ne regnes, tanq̃ iperare non debeat, qui adeuntes audire contẽnit verbũ hoc demiratus Philippus & illã audiuit diligenter, & exteris deinceps p̃stitit se facillimũ, sed sicut hic dignus laude ka Demetrius acerrima reprehensione dignissimus, cuius difficiles aditus supba responsa intolerandum fastum historici taxãt. In Hieronymo quoq; tyranno syracusano contẽptus olim hominũ superbę aures contumeliosa dicta. Aditus non alienis modo sz tutoribus etiam difficiles iure infamantur, sed vt ad Demetriũ redeam, olim eum legati Athenienſiuz duos annos frustra tempusterendo consequenter sequuti sunt, atq; re infecta sine respõso dimisi. Idẽ contra lacedęmonios indignabundus q vnũ tantũ oratorẽ ad se misissent, vnũ inquit Lacedęmoniꝰ legatuz ad me miserunt? tuz lacon illevrbane simul & laconice. Satis est inquit vnus ad vnum. Hic Demetrius, qui & poliorcetes. i. expu-

Dictum agesilai

Facilitas admissiõis

Situ Laconis.

gnatorvrbiū cognominatus est. Quōdā edixit sese oēs begnine ac comiter auditurū, itaq; cūctis supplices libellos certati offerē tibus liberaliter accepit, & in chlamidis sīgnū reposuit. Cū autē suaꝝ quisq; petitionū expeditionē sītienter expectarent ad fluuiū noie Axiū peruenīēs apta chlamide libellos cūctos ,iecit i flumen, qua ex revehemēter exacerbati, abalienatiq; sunt animi Macedonū. Debet itaq; bonus princeps audire oīm desideria se cūctis expositū affabilēq; exhibere. Sit ad indulgētias q̄s vocāt ,ppēsus, Imitet Augustū Cęsarē, qui trepidātes accedere comitate inuitabat. Facit quod alexāder romanus iperator, qui vocabat suos & dicebat, quid ē q̄ nihil petis an metibi vis fieri debitorē, pete ne priuatus de me queraris. Meminerit Hadriani qui i colloquiis ēt humillimoꝝ ciuilissimus fuit detestās eos, q̄ sibi hāc voluptatē humanitatis quasi seruanti fastigiū pricipis iuiderēt. Scitū est illud Titi Vespasiani in penitissimis pricipum pręcordiis recōdandū, & in ore semper habendū atq; imitatione quottidiana vsurpandū, qui dicere solebat nō oportere quēquē a sermone principis trīstem discedere, qui recordatus quondā super cœnā quod nihil cuiq̄ toto die pręstitisset memorabilē illā meritoq; laudandā vocem edidit. Amici diē perdidi, A Salomone quoq; decenter dictū, hilaritudo principis est velut imber serotinus. In hoc quadā q̄si peculiari laudatiōe dilaudari meretur priceps nr̄ Ioānes Bētiuolus ad quē adit⁹ sunt oīb⁹ idiscrimināti ita faciles vt nihil facili⁹, cui⁹ mira ē auriū patiētia, de quo i p̄sentia modice loquar, aut ēt itra modū, ppterea q̄ ipe ē corā adest ne videar p̄sentis auris⁹ lenocinari & quadā quasi assentatiūcula captare aurē pricipalē, aliud erit de pricipe nō dicēdi tp̄s ali⁹ loc⁹, cū id libell'a me editis iā n̄ mima ex pte factitatū sit.

¶ Priceps probus & circūspectus aures susurronibus & calumniatorib⁹ prębere nō debet. Qui per sępe aures pricipales ita p̄occupāt innocētes criminando, vt difficillimū sit id ex p̄cordiis pricipis euellere, quod falsus criminator infixit. Laudant historici dictū illud Domitiani memoratissimū. Delatores qui nō castigat irritat. Agedū imitentur principes imitatione dignum exēplum illud Alexādri magni. Qui in iure dicēdo quādiu dicebat accusator, Aurē alteram solebat manu occludere q̄ reo illibata seruaretur, alteram tm̄ porrigens accusatori. Hoc nimirū est quod significare voluit propheta psalmographus cū dixit i psalmis, Sepi aures tuas spinis, hoc ē vt interp̄tatur Hieronym⁹ noli habere aures prurientes ad audiendum alienas calumnias

comitas Augusti

Hadrianus ciuilissimus

Dictum Titi.

Laus Io Bētiuoli

Alexander Vnā aurē tin dabat accusatori

Psalmographi 28. Dauid

Obtrectatio vt apud Herodotū inquit ſcite vereq; Artabanus res eſt importuniſſima in qua ſunt duo qui iuriā faciunt. Vnus cui iniuria fit, qui detrahit iniurius eſt. Itē qui audit & credit iniurius eſt, q; prius credit q̄ rex cōpertam habet. Maxime aūt oīm principes quodā quaſi impulſu naturali, dū audiūt cōmouētur & auditis fidem preſtāt. Ita vt merito dixiſſe videat Xerxes ille magn⁹ pſarū rex Animū habitare in hominū auribꝰ, nā prout bene vel male audit, ita lętatur vel excādeſcit, ergo ne ſint aures principum expoſitę rumoribus, ne ſint patulę calūniis. Non procliuiter nimis credant ſuſurronibus ac rumigerulis, quibꝰ nihil pniciosius. Prouerbialiter celebre eſt ſæpe morā eſſe melioretē, Et cunctatio pinde ac p̄cipuum bonum in magnis ductoribꝰ probatur. Ita princeps ſit cūctator & lentus in credendo. Mores hoim penſet, libret, examinet, nec recluſo pectore pateat in fidiantibus, imo calumniatores & criminum conſarcinatores & rumorū aucupes ex aula principū ęiiciantur / explodātur & a limine cubiculi principalis procul eliminentur, qui inſtar cibi tartarū verriuorū odorant oīa & pueſtigant. Qui linguas venenatas vibrant inſtar ſerpentiū virulentorū, nimirū hii hommes ſūt qui (vt ingt ſcite Plinius noſter) ad venena naſcūtur. Quoꝝ tabes animi contrectata adurit / qui culpant oīa, qui nullum aliud abominati ſpirit⁹ lingnęq; maledicētiſſimę p̄miū nouere q̄ odiſſe oīa & calūniari, hęc eſt, vt inquit Poeta epigrammatari⁹ Turba grauis paci placidęq; inimica quieti. hi ſunt qui tantulū veneni genuini in aurem principis facilem ſtillauere. Amicus probus innocens, vetus, fidelis limine ſubmouetur, perierūt tpa longęui ſeruitii & nuſq̄ minor eſt iactura clientis, hi ſunt qui aures principum vroſa ſuſurronū fece conſarciunt, hi ſunt quorum cōparationi digitum tollerent cederentq; famigerati delatores, Narciſſus, Aſiaticus, Maſſa, Parthenius, hi ſunt qui iuidēt opulētis diuitias, probis bonitatē, litteratis eruditionē, fauorabilibꝰ gratiā, oībus, oīa. In cubiculis principalibus viperę. In fallaciis conſarcinandis vulpes, In alienis negociiis introſpiciēdis lynces & oculei toti, quorū calumniq; plures peſſundant q̄ morbi q̄ peſtis q̄z dira ifortuuia. Operę precium eſt hoc in loco cōmonorare q̄z admodū pictoruz clariſſimus appelles calūniatorem calumniāq; vlus ſit cum apud Ptolomeum ab antiphilo tāquam proditor falſo inſimulat⁹ foret & ob id capitali ſupplicio pœne multatus vixq; infortuniū euaſiſſet, pinxit i tabula picturā hāc Virum ſedentē fecit auribus p̄grandibus p̄ditum, protenden-

Detractio res peſſima

Animus i auribꝰ

Cuncta tor.

cibiratę verrini. Hoies ad venena nati.

Calūnia picta ab Apelle

tem manũ ad calumniam propius accedentẽ, Circa hũc ſtabãt duę mulieres. Ignorantia. ſ. & Suſpitio. ex alia parte pinxit calũniã imagine mulierculę venuſtioris, quę ardens & cõcitata quãdã quaſi rabiẽ & irã prę ſe ferens, ſiniſtra facẽ accẽſam tenebat dextra adoleſcentẽ quẽpiã per capillos trahebat manus in cœlũ tendentẽ & deos obteſtantẽ. Præcedebat calumniãvir ſqualidus & deformis clariſſime cernens, hæc erat iuidia. Duę puellę calumniã adornãtes viſebãtur, altera erat iſidia, altera fraus. A tergo ſequebatur lugubris quędã fœmina pullis veſtibus ac laceris induta, & hęc pœnitentia dicebatur, quę retro flexa cuz luctu & verecũdia aſpiciebat aduenientẽ veritatẽ. Hac pictura Apelles calumniã calumnię apendiculas in tabula graphice et ſciẽter exp̃ſſit. Subit hac in reputatione exẽplũ priſci ſeculi, dignũ ſcitu, nec indignũ relatu, & q̃ principes haudq̃q̃ cupiãt icurioſe ac negligenter. Scribit Amianus Marcellin⁹ fuiſſe Cephidiũ quędã accuſatorẽ acerrimũ, qui apud Iulianũ ipatorẽ rõanũ accuſabat Numerũ vt furẽ a quo cũ obiecta diluerẽtur nec poſſet i quoq̃ cõfutari, tũc accuſator inopia documẽtoꝝ percit⁹ exclamauit. Et qs florẽtiſſime cęſar nocẽs poterit eſſeviq̃, ſi negare ſufficiet. Tũc Iulianus prudenter mot⁹ rñdit hoc dictũ bta ctearũ. et qs inocẽs eẽ poterit ſi accuſaſſe ſufficiet? Sed ſicut laudat Iulianus, ita reꝑhẽdit Cõſtãtinus impator cuius aures erãt nimis patulę ad credendũ & criminatoribus expoſitæ. Faciat bonus princeps id quod Auguſtus id cum Emilio Heliano obiicereẽ q̃ male opinari de Cęſare ſolebat, conuerſus ad accuſationẽ commoto ſimilis, velim inquit mihi hoc probes faciam ſci at helianus et me linguam habere, plura eniz de eo loquar, nec quicq̃vltra, aut ſtatim, aut poſtea iquiſiuit, Tiberio quoq; de eodem violentius conqueretiita reſpondit, noli ętati tuę mi Tiberi hac in re idulgere & nimium indignari, quamquam eſſe q de me loquatur male, ſatis enim eſt ſi hoc habemus ne quis nobis malefacere poſſit. Conſimiliter alexander manus cum cognouiſſet ſe conuitiis a conuitiatore quopiam proſcindi, Regia res eſt inquit benefacientem male audire Et profecto inter cætera quę principes decent, clementia eſt, quæ illos facit amabiles, gratioſos fauorabiles. Quæ dos prima regum eſt, vt inquit Vopiſcus, & vt auctor eſt Seneca nullum magis q̃ principem decet. Hinc apud Claudianum Theodoſius honorio filio ſalubriter præcipiens inquit. Sis pius in primis, nam cum vincamur in omni Munere, ſola deos æquat clementia nobis. Vi-

Exẽplũ accuſatoris.

Conſtãtius credulus.

Auguſti ꝓbitas.

Dictũ a lexãdri.

Clemẽtia dos regum.

detur opifex rerum ac parens natura demonſtraſſe clementię i
ſigne pricipib⁹ potiſſimũ cõuenire. q̃ regẽ apũ ſine aculeo exat Rex a-
matũ eſſe voluit, vel ſpiculũ dedit, eo tñ vti noluit. Nõ ei cõſtat pum ſi-
iter authores res i apibus nullũ ne ſolus hẽat aculeũ, an dede- ne acu-
rit eũ quidẽ natura. ſz eius vſuz negauerit. Illud cõſtat ipatorez leo.
aculeo nõ vti, vt. ſ. ita oñderet natura regẽ neq; ſæuũ neq; crude
lẽ eẽ debere, & vt iquit Ambro. volumie hexametri. v. In rege p̃
cipuũ ẽ vt p̃ſtet morũ mãſuetudie. Nã & ſi hz aculeũ tñ eo non
vtit ad vidicãdũ. Sũt ei leges nature nõ iſcriptę literis, ſz ip̃ſę
morib⁹, vt leniores ſint ad puniẽdũ, q̃ maxia ptãte potiũt. Igit
pricipes ſine aculeo ſint, vel ſi aculeũ hñt eũ recõdãt, & maxi- Princi-
mũ deorũ Iouẽ imitẽt. Q̃ui miſſurus fulmẽ pniciosum aduocat pes ſine
i cõſiliũ deos, idq; ex cõſilii ſnia iaculat. Q̃ dvero placabile ẽ & aculeo.
pdeſt, id ſolus emittit. Hoc phi poetęq; rõnabiliter finxerũt ga
ſ. Iouẽ. i. regẽ pdeſſe ẽt ſolũ oportet, nocere nõ niſi cõplurib⁹ vi-
ſũ ẽ. Diſcãt hi vt Seneca verbis vtar, qcũq; magnã potẽtiã inter
hoies adepti ſũt, ſine cõſilio nec quidẽ fulmẽ miti aduocẽt, cõſi
derẽt multorũ ſniis nocitura tẽperẽt & hoc ſibi pponãt vbi ali
quid pcuti debet ne Ioui qdẽ ſuũ ſatis eẽ cõſiliũ. Herodianus a
pud Greços. Lãpridius apud nros, Alexãdrũ romanũ ipatorez
ex hoc clemẽtię bono maxie extollũt, cuiusi perſũ appellãt Anę
matõ, hoc ẽ icruẽtũ & ſine ſãguie. Dicere ſolebat Scipio, malle Dictum
ſeynũ ciuẽ ſeruare q̃ mille hoſtes occidere, quã ſniam Autonius Scipiõis
quoq; pius frequẽter vſurpabat vtpote clemẽtię ac bõitatis ex
ẽplũ. Rñſuz illud Alexã. mag. ad mẽz Olympia. qs nõ laudet?
quis nõ celebret vt cõſultiſſiz digniſſimũq; mẽoratu? qui illi ro-
gãti vrgẽtiq; vt ſua cã occideret quẽdã iſontẽ, ita prudẽter rñ-
dit. Aliã parẽs optimã poſce mercedẽ, hois ei ſalus bñficio nullo
pẽſeꝛ. Et pfectovt veriſſie ſcribit Anto. i eplã ad Fauſtinã, nihil
ẽ qd ipatorẽ romanũ melius cõmẽdet gẽtibus q̃ clemẽtia, hæc
Ceſarẽ deũ fecit, hęc Auguſtinũ cõſecrauit, hec Antoniũ pii no
mie ornauit. hic Cicero i Ceſaris dictatoris laudẽ decẽter iquit,
nulla de virtutibus tuis nec admirabilior, nec grauior mia ẽ. Itẽ Cicero
aliubi quoq; dixit oppido q̃ elegãter. Q̃ui nihil obliuiſci ſoles ni de cęſa-
ſi iiurias. Nõ nũq̃ tñ ſeueritate vtẽdũ ẽ, vt i officio oẽs ſint vt me re.
tu penę a maleficiis iprobi abſterreãt & ſicut bonos p̃mio pſe-
qui decet ita malos pena mulctari. Prudẽter ei Solon. qui & ſapi
ẽs vnus fuit ex ſeptẽ & legũ ſcriptor ſolus & ex ſeptẽ, rẽpublicã
duabus rebus cõtineri dixit p̃mio. ſ. & pena. En agẽdũ priceps Scitum
bonus & clemẽs, bonos honoribus exornet. Malos ſi a malitia Solonis

honor & reuocare nō pōt p idilligētiā, pena coherceat p ſeuerītatē, ſic ſe
pœna. creti ſint a bōis mali, vt a frumēto loliū i cerniculo ſecernif, fa-
Medi- ciat qđ medic⁹ q iterdū vrit, ſecat, abſcidit i corpe mēbrū, quod
cus vrit ſanabile ē, ne ps itegra cōtagioe ſerpēte pariter corrūpat. iux
& ſecat. ta illud cātatiſſimū. Immedicabilevulnus enſe recidēdū ē ne ps
Priceps ſincera trahat. Cōſilī priceps ſecet aliqñ / āputetq; de corpe ci-
imitetur uitatis mēbra putrida, hoc ē ciues ſceleratos pfidioſos / turbato
medicū res publici cōmodi, & molitores rerū nouarū extermiet, tollat-
q; de medio. Medici officiū ē / vt dicebat Aſclepiades & a Cor.
celſo repetitū ē / vt cito / vt tuto vi iocūde curet, tñ qñq; auſterio
ris retūdēdā profligādāq;. Itidē pricipis officiū ē vt molliter vt
delicatevt idulgēter ſubitos foueat curet tueat, Nōnūq; tñ cura
Opus tione mordaci & auſterula vtetur cauſticaq; adhibebit ad edo-
cauſtica mādos duriores ciuiū morbos & oia molliora malagmata recu
medici- lantēs. Nā vt dicit elegāter Orige. li. ii. periarchon. Op⁹ ē iterdū
na. auſteriore & mordaciore medicina qñ lenia medicamēta nō ꝓ
dictū hi fūt. Et vt ſcite ait Hiero. Putride carnes ferro curāf & cauterio
eronimi In hāc ſniaꝫ illud Cice. ſaluberrimū ē docūmtū. In corpe ſi quid
dictū A hmōi ē quod reliquo corpi noceat vere ſecari patimīr vt mēbro-
geſilai. rū aliquod poti⁹ q̄ totū corpus itereat. Sic i repub. corpevt totū
Senten ſaluū fit qcquid ē peſtiferū āputeſ. Et mediuſfidiusrectiſſīe cen
tia Cleo ſuit Ageſilaus qui dicēte quodā bonū regē clemētē eē & mitem
menis. ita plane iquit quatenus cōtēptibilis nō fiat. Ex quo nō pauci q
Senten magis ſniaꝫ Cleomenis ꝓbāt q̄ Ariſtonis. Cleomenes oli iterro
tia Ari- gatus. Quid bonū pricipē facere oporteret. rñdit. Amicis bñfa
ſtonisde cere & malefacere iimicis. tāq̄ bono pricipi & circūſpecto cōue-
pricipe. niat iter amicos & iimicos facere diſcrimē. Hācvero Cleomenis
ſniam cū quiſpiā laudaretvt optimā. dixit Ariſton. Quāto meli
us fuerit amicis bñfacere. iimicos aūt amicos efficere. vtcūq; cē
ſemus pricipē ad māſuetudinē & clemētiā q̄ ad ſeuerītatē & pœ
nā ꝓpēſiorē eē debere. Id quod oli Antigon⁹ exēplo declarauit
Antigōi Nā cū manipulares duo icūbentes ipius tabernaculo facerent
manſue quod hoies & periculoſiſſie & libētiſſie faciūt. vt de rege ſuo ma
tudo. le exiſtimarēt atq; obloq̄rēt, audiuit oia rex Antigonus. vtpote
cū iterdicētē & audiētē parū itereſſet nec tñ excādeſcēs imo le
niter cōmonēs / longius iquit diſcedite ne rexvos audiat. Quid
hac māſuetudie mitius / quid hac benignitate ꝑſtātius. nō exar
ſit priceps ivltionē nō excāduit. ſi maluit regia quadā lenitudi
ne ignoſcere quā vidicare. Laudat i Auguſto ingenioſus poeta
Ouidius. Q; ſit piger ad pœnas priceps ad ꝓmia velox. & vt in-

quit Caſſi. ꝓpoſitū regale ē preſſis labe pietatis remedio ſubue
nire. ¶ Decet pricipē i prismagnificū. Eſt aūt magnificusvt do
cet Ari.i.iiii. Ethi. is qui in publica facit ipēſas, veluti in ſpecta-
culis, in epulo i ædificiis. Hinc Pli. in Traia. laudē. At q̄ magni
ficus iqt in publicū es. hic porticus. iñ delubra occulta celerita
te ꝓperātur. Magnificētia vt a Tul. declaratur, eſt retū magna
rū & excelſaꝝ cū ai āpla quadā & ſplēdida ꝓpōne cogitatio, at
q; admiſtratio, ergo priceps vt magnificus dici merito poſſit res
magnas ſibi admiſtrādas eē ꝓponat, Homerus appellat reges
κοσμητορας λαον. i. ornatores populorum. Fx eo opinor q;
pricipis officiū ſit exornare ciuitates. Et ornatu cultuq; magni
fico ꝓbere ſe mōſtrabilē. Maximū hauddubie ornamētū eſt &
ornatiſſio principe digniſſimū extructio ædificiorū. Oli gloria-
t⁹ ē Auguſtus ſe vrbē marmoreā reliq̄re quā lateritiā accepiſſet
Auctores Suetonius, Sextus, Aurelius, Oroſius, cęteri. In laudē
Domitiani dictū eſt, vt autumat Plutarch⁹. Aedificare gaudes
Ancus Marti⁹ quart⁹ rōanorū rex ædificator cū laude noīatur
hoc quā bñ q̄ vere / q̄ laudabiliter depricipe nro Ioanne Benti
uolo dici poſſit. Quis ignorat / cui⁹ ædes vrbice, villæ ruſticę, ac
ꝓtoria magnificēter extructa quotidie teſtioniū phibēt pricipa
lis magnificētię. Cui⁹ ductu & auſpicio hęc vrbs exuto ſqualore
ac ſitu ex deformi pulcherrima fctā eſt, vt merito gl'iaripoſſit ſe
Bononiā luteā, ligneā icōditā accepiſſe, lateritiā, marmoreā cul
tiſſimā reddidiſſe. ¶ Plato ille deus phōrū li. v. de republica
dixit btās fore ciuitates ſi aūt phi imparent, aut principes phi-
loſopharentur. Pulchrū ē mediuſſidius ſi fieri pōt pricipeꝫ eſſe
lr̄atū, quo nihil pulchrius, nihil excellentius fieri poſſe cōtendo
hinc Hiero. Attal⁹, Mago, Iuba, ſtudioꝫ claritudine mēorabilio
les extitere q̄ regno, hinc Cęſar dictator, hinc Auguſtus, hinc a-
lii Cęſarū cōpluſculi nō minus eloquentia & eruditiōe q̄ impe
rio cēſent. Hinc Alexā. magnus dicere ſolebat. malle ſe diſcipli
nis añcellere q̄ opulentiis. Et ab Homero rectiſſime dictū. Cal
liope regū comes eſt Ioue nata parente. Olim a ſenatu romano
in laudem Tacitī impātotis acclamatū in curia eſt. Quis meli⁹
q̄ lr̄atus impat? Sꝫ cū principes omnes lr̄ati eſſe nō poſſint, cū
in principe aliud q̄ra q̄ lr̄atura, vt inqt Iulius Capitoli. ſit ſal-
tem princeps amator lr̄atoꝝ, faciat quod Dionyſius, qui dice-
bat ſe in aula hre & nutrire multos ſophiſtas, & eruditos, vt per
illos fieret admirabilis, dignuſq; apud alios cōmendatiōe. Et p
fecto ſi verū diſpicere velimus niſi forent literę, niſi ingenia eru

Sit magnificus

Aedificare res regia.

Gliatio Auguſti

Laus Io Bentiuoli.

Principes ſint literati.

Dictū a lexādri. calliope regū comes.

ditorũ, ignorarẽtur principes, reges, iperatores oẽs, barbari, græci, romani. Quis Cyrũ? Quis Alevãdrũ magnũ? Quis põpeium tribus fulgentẽ triũphis? Quis Paulũ Aemiliũ, Fabios, Scipiones? Quis cęsarẽ dictatorẽ, imo Cęsares oẽs nosset, nisi eos Luculenti scriptores in litteras retulissent, nisi monumẽtis librorũ quib⁹ imortalitas vite cõstat eos imortales effecissent ac posteritati cõmendassent. Hinc Alexãder magnus felicẽ dixit Achillẽ qui homerũ habuisset suę virtutis prędonẽ, Cui⁹ extat elogiũ illud apud Siliũ memoria dignũ. Fœlix eacida cui tali cõtigit ore gẽtib⁹ ostendi, Creuit tua carmine virtus. Alter alexãder Romanoꝝ iperator literatoꝝ hoim cõfabulatiõe recreari se dicebat, & pasci. Si principes fouebũt eruditos, si Mœcenates extiterint, ingenia vegetabũtur, litere q̃ hactenus inter mortuę iacuerunt, reuiuiscent, cateruas videbim⁹ eruditoꝝ. Iudicio ei principum stãt ingenia & cadunt. ¶ Prẽterea cui dubiuꝫ ẽ, quin id quoq; optimo principi gliosum sit habere rõnẽ studiorum. cõstituere in suis vrbibus gymnasia lrãtoria. Et asyluꝫ vt ita dicam doctrinaꝝ patefacere. Quo agminatiꝫ vndiq; cõuentãt multiuge eruditiõis cãdidati cismõtani trãsmũtaniq;. Quibus curę est linguã eloquio animũ disciplinis excolere, hoc nimiruꝫ bñficentissimi principis bñficiuꝫ ãplissimuꝫ est, ac laudabile institutum honorem haberi dicendi magistris. dignitatem / emolumentaq; sapientiæ doctoribus impartiri. Est em vt inquit elegãter Simachus, hoc specimẽ florẽt is reipub. vt disciplinaꝝ ꝓfessoribus p̃mia opulenta pendãtur. hinc Traianuꝫ nõ pletarii scriptores sꝫ classici merito laudãt q̃ ingenuas artes earumq; ꝓfessores in cõplexu / oculis auribus habuerit. Q̃d studia humanitatis ꝓfessi apud eum fauorabiles extiterint. deniq; q̃ sub ipo ſp̃m & sanguinem, & patriã studia receperint. Bononia q̃ inter oẽs constat florens famigerataq; est inter Italicas vrbes, sed etiã florentissimã illustrissimãq; nulla ferme res alia per eq̃ facit, ac diatrybę & gymnasia lrarum atq; cõciliabula scholasticoꝝ, q̃ haud dubie cuꝫ oñibus totius Italię celebrationibus gymnasiis claritudine cõtendunt, nulli cedunt. Quę Alexãdrino Attico, Tharcensi Massiliotico memoratissimis apud priscos gymnasiis proxima accedunt, & q̃q̃ lõgo interuallo tñ ꝓxima. In pñtia princeps nr̃ Bentiuolus operã & quidem impensam dat, gymnasiuꝫ hoc nr̃m indies magis floreſcat cõuentu scholasticoꝝ frequentissimo & claritudine ꝓfessoꝝ, qui tãta sunt excellentia p̃diti & in eo doctrinaruꝫ fastigio collocati, vt etiã nõ nominati nominent

Lris im mortalitas constat.

Felix Eacida

Gymnasia litteratoria. Cãdidati doctrinarum,

Traian⁹ Auctor literatorum. bononia florens ex lris.

vt ſolo nutu itelligãt. Quo⁹ virtuti & noi fauet cœt⁹ ſcholaſtico
rũ, & aſſurgit ordo ꝓfeſſo⁹, ſed de tota re literaria aliubi plura
¶ Ante oia priceps ſi vult laudari ꝓbariq; perinde ac optimus
pricipũ / ſit munificus ac liberalis. Nãvt ingt epigrãmatari⁹ poe
ta Nulla ducis virtus dulcior eẽ põt. Auctor ẽ Ariſto. in Ethicis
q; liberales maxime oiz virtute ꝑcellentiũ diligẽtur. Pacatus in
panegyrico ait. Et rei & famę cõſulit munificus imperator. Lu-
cratur ei gloriam cum det pecuniam reuerſuram, quicquidei in
ciues manat a pricipe / redũdat i pricipẽ. Apud Rabiriũ poetã
dicit M. Antonius. Hoc habeo quodcũq; dedi, cui ſubſcribit il-
lud epigrammatiſtæ vulgatiſſimũ. Extra fortunã eſt quicqd do
natur amicis. Quas dederis ſolas ſemper habebis opes. Plini⁹
noſter loquens de deo. Deus eſt inquit mortali iuuare mortales
Et hęc ad ęternã gloriãvia, hac iere ꝓceres romani. hac igenti
paſſi nunc vadit. Maxim⁹ æui rector Veſpaſian⁹, feſſis reb⁹ ſub-
ueniens. Maro quoq; ſub inuolucro poetico deſignat munificis
ac liberalib⁹ remunerationẽ poſt obitũ rependi, Certũq; illis cõ
ſtitutũ locũ vbi æuo beatiſſimo perfruat. Nã cũ Eliſios cãpos /
In ſexto deſcríberet vbi putãt habitare aias beatorum, nõ ſolũ
ibi poſuit eos, qui propꝛiis meritis ad illas ſedes pueníre potue
rũt, ſed id quoq; adiecit. Qui ſui memores alios fecere merẽdo
ideſtvt interꝑtatur Auguſtin⁹ qui ꝓmeruerũt alios eoſq; ſui me
mores ꝓmerẽdo hoc ẽ bñficiũ prętãdo fecerũt. Quid aliud e-
ũgelica illa ſentẽtia ꝑcipitur, quã vt liberalitatẽ exerceamus,
q̃ ait. Facitevobis amicos de mãmona iniquitatis, id eſt de pecu
niavel de diuitiis q̃ de iiquttate puenĩũt. Diues ei (vt ingt Hie-
rõny.) aut iiquus aut iniqui heres. Cecinit Claudianus i laudem
Theodoſij Magnarũ largitor opũ largitor honoꝝ Augu. de ſe
ipſo ſcripſit hęc liberalitas mea me ad cœlũ euehet. Sicut autẽ
nullavirt⁹ amabiliorẽ liberalitate. ita nullũ plane vitiũ odioſius
tetriuſq; ẽ auaricia, in pricipib⁹ & rẽpu. gubernãtibus. habere ei
q̃ſtui rẽpublicã. vt ingtveriſſime M. Tullius, nõ mõ turpe ẽ, ſed
ſceleratũ etiã atq; nefariũ. Idẽ nõ minus vere q̃ elegãter tradit
amorẽ multitudinis cõmoueri ipſa fama & opinione liberalita
tis. Auidius caſſius dicere ſolebat Auariciã in ipatore eẽ acer-
biſſimũ malũ. Eia habeat bonus princeps in ore prõptũ / & i pe
ctore cõditũ verbũ illud Traiani Qui fiſcũ pricipis ſcitiſſime lye
nẽ vocabat. Nãvt lyene creſcẽte reliq art⁹ & mẽbra tabeſcũt, Ita
fiſco pricipis turgẽte ciuitatis corp⁹ vna cũ mẽbris langueſcit &
intermorit, vt lyen modic⁹ vegetat i corpore mẽbra / & auget ro

Libera
litas in
pricipẽ
amabi-
liſſima ẽ

Eunifi
ci i Fliſe
os.

amicide
mimo-
na iiqui
tatis.

auaritia
ꝗſtui ꝛepublicã
i pricipe
teterria

Dictum
Auidij
Caſſij.

Fiſc⁹ pti
cipis vt
lyen.

bur,ſic fiſcus pricipalis moderatus,nec extuberãſcã eſt honeſtę valetudinis i cope ciuitatis. Veſpaſian⁹ apud Philoſtratũ rogat Apollonium thyaneũ,quẽ antiquitas vt diuinũ imovt deũ admirata ẽ,vt ipſum doceat q̃cũq; facere bonũ pricipẽ oporteat Cui Apollonius imprimis p̃cipit diuitias illas eẽ fugiẽdas q̃ ex collatione tributo⁹ a gemẽtib⁹ hoibus ꝓueniũt. Sordidũ ei id aurus eſt putandũ,quod ex lachrymis oritur. Nõ queo mihi tẽperare qui hoc i loco cõmemorẽ documẽtũ ſaluberrimũ Cyri pſaꝝ regis,quod mẽorat Xenophon i pædia,qđ ſine dubio digniſſimũ ẽ mẽoratu. Scribit ei luculẽtus ille ſcriptor Cyrũ iter cęterosfuiſſe bñficũ ac liberalẽ,adeo vt dictitaret ſe theſauros habere diuitiarũ amicos,quos donationibus diuites opulẽtoſq; efficiebat q decet pręſtare vt pecora habeat lęta & ſucculẽta. Ita regẽ par ẽ ciues & ſubditos facere felices & opulẽtos. Huic Cyro regũ munificentiſſimo dixit olim Crœſus fore,vt immodica donãs pauperet,Cum poſſet domi recõdere theſauros ingẽtes. Cui Cyrus quantã inquit pecunię ſummã putas me in hodiernum potuiſſe colligere ſi aurũ nulli dono dediſſes. Ex quo tpe in imperio ſuo Crœſus infinitũ quẽdã numerũ reſpõdit, Tũc Cyrus tibi inquit oñdã maiores me pecunias poſſidere,mitte quẽpiã ex tuis cum nũcio meo,mox cõuerſus ad Hyſtaſpã I. Hyſtaſpa inquit ad amicos meos dic idigere me auro. Roga vt mihi ſuggerãt affatis pecuniã,ſcribęq; quãtũ quiſq; amico⁹ mihi velit contribuere. Iuit ille,petiit,cõſcripſit,& maiorẽ pecunię ſummã ſupputauit q̃ duxerat Crœſus futurã in theſauris ſi eã cõſeruaſſet. Vbi hoc patuit,vides ne iquit Cyrus o Crœſe mihi theſauros eẽ,nã dũ amicos diuites reddo hos mihi theſauros cõparo,& lõge quidẽ feliciores q̃ ſi ipe domi defodiſſem, Idẽ aiebat ſe pecunias ob id deſiderare vt amicis ſubueniret. Iulian⁹ ipator (auctore Amiano Marcellino) p̃dicabat illud Alexãdri magni,qui interrogat⁹ vbi theſauros haberet. Apud amicos beniuole habere ſeſe reſpõdit. Nõne principes cũ talia,aut audiunt,aut legunt ad liberalitatẽ exercẽdã inflãmãtur? quę ſubditos reddit deuotos,fideles,obnoxios,qua immortales efficiuntur,quę deniq; tanti momenti eſt,vt poſſit princeps obtẽtu liberalitatis obumbrare crimina tantum non enormia,& hac vna laude penſare.

¶ Recte ẽt in principe laudatur hoſpitalitas,vtpote Germanę liberalitatis. Eſt enim valde decorum,vt inquit Arpinas orator patere domos hoim illuſtriũ illuſtribus hoſpitibus. Idq; etiam

Apollonius vt deus.

Aurũ ex lachrymis ſordidum.

Exẽplũ Cyri liberalitatis

Theſauri apud amicos.

Hoſpitalitas.

reipublice eſt ornamento. Ideoq; domus principum amplę eſſe debent / & laxitate cõſpicue, cũ hoſpitibus & hoim cuiuſq; generis multitudine frequẽtare. Ab hac quoq; hoſpitalitatis laude, dilaudandus ẽ princeps noſter. Cui⁹ ędes pulcherrimę magnificẽtiſſimęq; patẽt hoſpitib⁹ illuſtrioríb⁹. A quo oẽs ferme & minuti reguli & maximi pricipes iſtac trãſeũtes hoſpitaliter ac comiter accipiũt. Theophraſtus / Plutarchus / Emilius probus, Cęteri / Cimonem atheniẽſem, vt hoſpitaliſſimũ in ſuos curiales laciades laudib⁹ ferũt. qui ita iſtituiſſe ferẽ & villicis iperaſſevt oia p̃berẽtur, quicũq; tribulis i villã ſuã diuertiſſet. Apoſtolus quoq; præcipit Epiſcopos comprimis hoſpitales eſſe debere, quod & in decretis canonicis Diſt. xli. latiſſime enarratum legas.

Laus Iobẽtiuoli

Cimon hoſpitaliſſimus.

¶ Cęterũ cũ ſapientes definiant quatuor virtutes, Iuſtitiã. Prudentiã / Fortitudinem / Temperantiam. Quarum quadriga alias quoq; ſecũvehat. Quis neſcit eas bono pricipi ſtudioſe enixeq; colẽdas. Et ne in p̃tia ſinuoſos nimis ac longos commentarios faciã, vt ſuccictius cũcta p̃ſtringã / & quaſi trãſeunter attingã. Iuſtus eſſe ante oia princeps debet, & veluti in ſtatera / atq; in librili cũcta perpẽdere, ius religioſe & æqualiter dicere / nec digitũ quidẽ tranſuerſum aut vnguem latum (vt dicitur) a legis p̃ſcripto diſcedere, niſi quatenus in pœna exigenda mitius agat & mollius. Lex enim vt inquit rectiſſime Pindarus dña eſt, quæ vitiorum emendatrix eſt / commendatrixq; virtutum qui legem prędeſſe iubet / videtur iubere deũ prędeſſe vt auctor ẽ Ariſtoteles. Miniſtri legũ ſunt magiſtratus vereq; dici poteſt magiſtratũ legem eſſe loquentem, Legem autem mutum magiſtratũ. Illi vero ciuitati paratum / inquit Plato interitum video in qua nõ lex magiſtratibus, ſed legi magiſtratus prędſunt. Salutẽvero illi / vbi lex magiſtratibus dominatur. Cuncta mediuſſidius bona ſilli rei publicę affore conſpicio, cuius princeps ſinceriſſim⁹ iuſtitię cultor extiterit, quęvnavirtus oim eſt dña. vt M. Tulli verbis vtar, & regina virtutum, ſine qua quid ſunt magna regna / vt autumat Auguſtinus, niſi magna latrocinia. Interogatus aliquando Ageſilaus, vtra virtus eſſet melior fortitudo an iuſtitia, oppido q̃ ſcite reſpondit. ΟΥΔΕΝΕΦΗΑΥΔΡΙΑΣ ΧΡΕΙΟΤΕΡΟΝΕΣΜΕΝΤΕΣ ΩΜΕΝΔΙΚΑΙΟΙ. nihil inquit fortitudine indigemus, ſi iuſti omnes ſimus. Darium Perſarum regem iuſtitię olim ſacrificantem, dixiſſe refert Philoſtratus. O domina ſi qua es vſquam quibus plane verbis ſatis oſtendit ſe iampridem exoptaſſe iuſtitiam neq; illam vſquam gentium agnoſcere potuiſſe.

Iuſtus ſit princeps.

Lex dña

Iuſtitia regina virtutuꝫ

Dictum Ageſilai

Dictum Darij.

¶A nobilissimo philosophorũ dictum est, ουτε ἑσπερος ουτε ἑωος ουτωθαυμαστος. Quod neq; hesperus neq; lucifer perinde atq; iustitia admirabilẽ. Quã eruditi/ erudite/ graphiceq; oleo cõparãt, vt eni oleũ itus igestũ obest, foris ifusũ ꝓdest sic & iustitia ois a nobis circa alios est, magisq; aliis ꝓdest ꝙ ex ercitori. Ob hoc dixit ĩ Ethicis Aristo. Iustitiã virtutẽ eẽ ad aliũ os idest iustus cognominatus. Hinc Traianus laudibus effertur ꝙ se legibus subiecerit. Qui habiturus cõsulatu iurauit se nihil cõtra leges fecisse. Et sane sicut princeps est supra ciuitatẽ, ita leges esse debẽt supra pricipẽ. Symbola illa Pythagore & enygmata itelligat princeps ad se potissimũ ptinere. Staterã ne transilias id est prętergrediere iustitiã. Coronã minime carpendã. i. leges vrbiũ cõseruandas. Per viã publicã ne ambules. i. ne multos sequaris errores. Itaq; faciat princeps iust⁹ quod ĩ bonis pricipib⁹ glorioſum fuisse accipim⁹ vt nulli⁹ ab eo magistrat⁹ ius/ nullius auctoritas minuatur/ ad pretorẽ/ ad iuridicos magistratus/ plęraq; oia remittat/ leges ne cõculcet. Et iustitia pinde ac adminiculo firmissimo fulciatur. Ad quã cũ oẽs mortales, tũ ꝑcipue pricipes se esse natos itelligãt, quã gręci dicœosinen appellãt quasi Δικαιουσυνεσιν id est iusti itelligẽtiã vt iterꝑtatur Plato in Cratylo. Atqui cũ iustitię pars sit religio. Cũ dei cultus iustitię ascribat ſpecioſum haud dubie est/ pricipẽ & eẽ & vi deri religioſũ, reiq; diuinę cultorẽ. Religiõe ei vita cõstat, Religiõe (vt auctor ẽ Lactãti⁹) hõ ꝑstat cęteris aiantib⁹. Religiõisvi culo hoies deo obstringũt ac religant, vñ ipa religio nomẽ credidit accepisse, ꝙuis alii aliunde deducãt. Deo oẽs hoies seruitutẽ debẽt, ꝙ latria grecę dr. Imprimis vero pricipes decet dei cul t⁹ quã Theosebian gręce appellãt. Cultura aũt dei potissima ẽ bonitas, Vis (iquit Seneca) deos ꝓpitiari, bonus esto, satis illos coluit qsqs imitat⁹ est. Caueat princeps, ne illud quo peius nihil dici põt, de se merito dicat. Cõtẽptor diuũ Mezẽtius. Princeps nõ minus hoim se ꝙ hoibus ꝑesse meminerit. In pectore principali cõditũ sit illud Oratianuz. Diis te minorẽ ꝙ geris impas. Hic oẽ principiuz, huc refer exitum. Religio ĩ pricipe efficit, vt oẽs subditi modestia quadã, & quasi sẽtitudie cõtineãt. Illa quoq; religionis pars nec ea quidẽ minima est, extruere tẽpla restituere delubra vetustate labẽtia. In laudẽ Augusti dictum est. Tẽplo⁹ positor, tẽplo⁹ sctẽ repostor. Sciat tñ princeps deos nõ taz adorãtis erogatiõe ꝙ sctitate lętari, ꝙ purã mẽtez ꝙ aurũ malũt.

Iustitia oleo cõparatur

aristides iustus.

Religio ĩ pricipe

Latria Theosebia.

Hic Alexã. Roma. ipator aurl ne guttulã quidẽ, aut bracteolã i tẽplis posuit. Susuerãs illud Persianũ. In sctõ qđ facit aurũ. Ego vero cẽseo pricipẽ & mẽtẽ, & manu erga deos munificũ eẽ opor tere. Q ui & si nulli⁹ rei idigi sunt, tñ volũt pricipes bñficioꝛ nec imẽores, nec igratos existere. ¶ Q uid dicã pricipẽ prudẽtẽ eẽ debere, & cũcta solerti rõe ppẽdere. Cũ prudentiæ iter virtutes pricipatũ Plato det lib. ij. de legib⁹. Cã dicat Salomon. Fructũ prudẽtię meliorẽ eẽ auro, & lapide precioso. Cũ Socrates asse rat nullã virtutẽ esse sine prudẽtia, q̃ gręcovocabulo phronesis noiatur, Anaxagorã & Thalẽ, aliosq; id genus hoies sapiẽtes eẽ dicũt, prudẽtes negãt. Impossibłe ẽ iquit Aristo. prudẽtẽ eẽ quẽ piã, nisi sit bon⁹. Sit igit priceps nõ solũ ipe p̃dit⁹ prudẽtia verũ ẽt cõsiliarios prudẽtes habeat, gbus bñ cõsulẽtib⁹ credere pos sit. Nemo ei p se vnq̃ sol⁹ ita sapit. Nemo ita circũspectus ac sa gax. Nemo ita lynce⁹ẽ, vt nõ aliqñ labet atq; cęcutiat, q̃ si ge nuina quadã excellẽtiq; prudẽtia p̃ditus priceps aliqñ reperiat vt alieno cõsilio nõ egeat tñ id faciat qđ sũmi nauiũ guberna tores, g i magnis tẽpestatib⁹ a vectorib⁹ admoneri nõ recusant. Cõsiliũ bonũ vt iquit verissime Mare⁹ varro & ei q cõsulit & q cõ sulit bonũ hñdũ est, sicut ecõtrario. Malũ cõsiliũ cõsulto ri pes simũ ẽ, quiversi⁹ puerbialis de gręco illo Hesiodi versu exp̃ssi⁹ vi deł. ΗΔ ΞΚΑΚΗβουλΠτωβουλΕΥΣΑΡΤΙ ΚΑΚΙΣΤΗ. i. cõsultũ male i cõsultori pessima res ẽ. Amicũ fidelẽ vitę medicamẽtũ eẽ p̃didit Salomon. Q uod si scti & venerabiles cõsiliarii, nõ malitiosi neq; furaces pricipi cõtigerit, cũcta salubriter, sancte, inno cẽter administrabũt. Cũ talib⁹ priceps oia cõicabit talium salu berrimis cõsiliis libẽs obsequeł. Facietq; q̃ Marc⁹ Antoni⁹ ipa tor, cuius mẽorabilis ẽ illa sntia. Aequius ẽvt ego tot cõsiliũ ami coꝛ sequar q̃vt tales amici meavm⁹ volũtatẽ sequãt. Et sane si cuti p̃dtũ est a scriptorib⁹ idoneis. Melior ẽ respublica, & ꝑpe tutior, i qua princeps mal⁹ẽ, ea i qua sũt amici pricipis mali. Si quidẽ vn⁹ malus pót a plurib⁹ bõis corrigi. Multi autẽ mali non possũt abvno q̃uis bono vlla rõne supari. Id qđ Homuli⁹ quõdã Traiano ipatori dixisse mẽorat. Sꝛ sępenũero, qđ dolẽter dicẽ dũ ẽ, euenit vt sctũs, caut⁹, optimus priceps, vẽdat circũscribꝛ turq; ab iprobis cõsiliatorib⁹, qui excubare sese simulãtes i ne gociis pricipalibus clãculũ cuncta puertũt. Et cupiditate priua ti emolumẽti rectũ p̃uaricãtes fumũ p̃cio vẽditãt, vt prisci dice bãt, digni prorsus, qui fumo ipi puniãt, sicut oli Thurinus ab A lexãdro romano ipatore punitus ẽ. Pręcone dicẽte. Fumo puni

Pruden tia i pri cipe.

Consilia rii pru dentes.

Cõsiliũ malũ cõ sultori pessimũ

Snia Añ tonii me morabił

fumo pu nisq; q fumū vendidit.

Cōtra a dulatores.

Adulator blandus, inimicus.

Venena adulantium.

Dictum Pescenni.

Viuētes laudare irrisio.

Solō ex plosus.

Adulatio vt gāgrena

Fortitudo i principe.

Andria.

tur qui fumū vendidit. Cęterū sicut fidi cōsiliarii & prudētes audiendi sunt. Ita assentatores adulatoresq; explodēdi qui ad voluptatē loquūtur oia nihil adveritatē. Pręstat inquit Aristhenes in coruos q in assentatores icidere. quippe illi mortuos, isti viuos deuorāt. Et sane adulatio prout clarissimi scriptorū pdiderūt. res ē seruil' ac pniciosa. In aula pricipū ppe peculiariter glisces vigēsq; ppetuū vt iquit Curti' regū malū, quoꝝ opes sępi' assentatio q hostis euertit. Quocirca etiā atq; etiā caueāt pricipes ne aures assentatorib' patulas pbeant, neq; se adulari sinant. Multi enim gnatoꝝ similes, qui glorioſuꝫ militē infatuēt. Verba adulatoꝝ mollia feriunt interioraventris. Quippe adulator blādus inimicus eē credit. Laudat Mamertinus Iulianū ipatorem q; aduersus oēs assentatoꝝ illecebras captioneſq; munit' esset quoq; ei a fucatis adulātiū venenis periculū nullū foret. Augustū de quo tā vere q̄ scite dixit Oratius. Cui male si palpere recalci tratvndaq; tutus. Meminisse hoc i loco par est, id quod Pescen' niget dixisse quōdā mēorat. Nā cū quidā illi ipatori iā fātō panegyricū recitarevellet dixisse fert verbū hoc dignū scitu relatuq;. Scribe laudes Marij, vel Hānibalis, vel alicui' ducis optie functi. Et dic qd ille fecerit vt nos imitemur. Nāviuētes laudare irrisio est, maxie pricipes, a quib' spatur qui timēt, quipīstare pu blice possunt, qui pūt necare, qui pscribere. Sz cū natura vbonā fortuna plerūq; corrūpat. Accidit frequēter vt principes magniloquētia adulatorū sufflativera credāt oia eē q̄ de seipīs audiūt pdicari. Tūc Cristę cōsurgūt. Et vt iquit satyrograph'. Nihil ē quod credere de se nō pollit, cū laudat dijs æqua potestas, tūc adulatorib' arridēt, ac blādiūt, seueris, ignarisq; blādiendi prorsus ifesti. Sic oli Crœsus Solonē expulit precipitē, quia blādiri nesciebat. Sic Dionysius philoxeno acriter succēsuit, minime assentāti. Infatuat nimirū hæc adulatio vitiorū & veluti gāgrena serpēs latissime ītra limina potētiorū, et hæc hactenus.

¶ Pręterea qs nescit pricipē fortitudie q̄si muro septū ac vallatū eē debere, vt aio subnixo erectoq; ipterrit', ipauidus, extrili dus cūcta regat ac moderetur, nec terriculis vanis cōcutiat, nec muscas (vt aiūt) volitātes ptimescat. Propria ēvirorū fortitudo quę ex vi tutib' vna, peculiari quasi noie virtus nūcupat. Est ei ex viro virtus appellata, pinde ac vitū fortitudo maxie deceat. vt auctor est Marcus Tullius, Andria apud grecos nolatur, qua fivirilitas, quāq; Plato ethymō atq; iterpraīntū aliūde deducat.

Homer⁹ duas regis virtutes veluti ꝓpinquas ꝓbat, iustitiã ſ. & fortitudinẽ. Cũ ſic iquit. Ille bonus pugnator erat Dux optim⁹ idẽ quẽ verſus Alexã. adeo adamabat, vt eũ cẽſeret oibus alijs verſibus homericis añponẽdũ. Inter fortitudinis ꝑtes exigimus vt princeps nõ minus ſit rei militaris q̃ ciuilis adminiſtratiõis gnarus cõſultuſq; nec minus bellica laude q̃ vrbica ꝓpollẽs. Hic locus me ſubmonebat, vt de re militari & de ipſatorijs virtutibus nõ nihil diſſererẽ. Verũ hac ad ꝓpoſitã narratiõe ſupſedẽdũ. Cum aliquot ab hinc ãnos totũ id negocij ſũ luculẽta opinor diſſertatiõe affatim explicaueri. Cęterũ cũ alia ſortitudo i milite, alia i duce requiratur, cũ ſit alia animi, alia corpis fortitudo, tẽpeſtiuũ erat hic quoq; paucis ꝺ̃ꝺ̃ iſerere, facientia ad robur corpis augẽdũ & bonã habitudinẽ cuſtodiẽdã, quod ꝓprijs ꝓſtat gymnaſtica exercitatio, qua cũcta cõualeſcũt. Quã mẽbra corpis ſint viridiora, vegetioraq;. Scitũ ei illud ẽ. Ad bonã valitudinẽ plus exercitatio nẽ prodeſſe q̃ medicos. Sz ſup hac quoq; pte i libello de felicitate diſſerui. Opinor ſatis diligẽter ex doctrinã medicorũ ꝓfeſſorũ philoſophorũ. Verũ vt quadriga a virtutũ tota curriculũ ſuũ cõficiat, quis ꝺ̃ficiat, q̃s abnuit? principẽ tẽperatũ ac cõtinẽrẽ eſſe oportere. Et eũ tẽperãtia, quã σωφροσυνην græci vocãt quaſi prudẽtię cõſeruationẽ, quę fragilitas quoq; dixi pot, ſit rõis i libidinẽ, atq; i alios nõ rectos appetitꝰ ꝺ̃fiatio. Quid i principe ꝓclarius eſſe pot q̃ maxia peccãdi licẽtia nõ peccare, frenare libidines, coẽrere appetitiones exultãtes. Scipio Africanus apud Liuiũ. Nõ alia i quit virtute ęq; atq; tẽperãtia, & cõtinentia libidinũ gloriat⁹ fuerit. Alexãder magnus arbitrabat nõ minus opus regiũ eſſe ſeipm vincere q̃ hoſtes domare, q eũ dilectã ſibi ex pellibus ſuis ꝓpue noie Cãpaſpen nudã pingi ob admiratiõnẽ formę ab apelle nõ fiſſet. Cũ q; eã pari capitũ amore (ſi fas eſſet dꝯno dedit eã. Magnus animo, maior ipſe ſibi fuit, nec minor hoc facto q̃ victoria aliqua, qppe (vt Plinii verbis vtar) ſe vicit, nec thronũ tm ſuũ, ſz et affectum donauit artifici, ne dilecte quidẽ reſpectu motus, vt q̃ mõ regis fuiſſet, nõ pictoris eſſet. Quę magnanimitas (inquit Seneca) q̃s q̃ ꝑtet ſibi, quã ſi ſcribat i prate, Cęſes ẽ facilius barbaras ꝑpatiẽtes q; alienã arbitrii regẽte q̃s animi ſui cõtinere & tradere ſibi. Verũ neq; ſatis ẽ ipſi principe oculos, manus, ventrẽ, & q̃ infra vtrẽ ſunt cõtinere, ac moderari. Sz ei circũſpiciẽdũ quoq; ẽ vt miniſtros oẽs habeat cõtinẽtes, ac modeſtatos. Sz ei princeps optimus, tẽpatiſſimuſq; iudicat ob ꝓbos ſ ac neq; adminiſtratores. Hẽat itaq; princeps cõptos exploratoſq; notes diſpẽſatorũ

Verſus Homeri optimus

Gymnaſtica exercitatõ

Cõtinentia Alexandri.

scribaꝝ / cubicularioꝝ / aliorūq; in aula pricipali ministrātiū, nā vt iquit epigrāmatista. Pricipis est virtus maxia nosse suos, quos nouerit egregię fideles, his res obeūdas cōmittere rectissime po test. Sꝫ plerūqꝫ i aulico famulitio / supbi / furaces / la ātriculi cō spiciūt, qui sese ob hoc quia pricipi seruiūt dñari ciuib⁹ iure ari bitrāt. Qui su i cōmodicā ꝑperā, plęraqꝫ moliūt, q supcilioso fa stu tumētes videri volūt, se apud pricipē suū multū posse vt non minus vere q̄ decēter dixerit satyrographus. Maxia q̄qꝫ domus seruis est plena superbis. Et sane pleriqꝫ pricipes extiterūt, qui cū essent ciuiū dñi / famulorꝫ erāt serui, horꝫ cōsiliis, horꝫ nutu regebāt, per hos loq̄bāt. Talꝫ fuisse Claudiū Cęsarez tradunt Cui nō amor / non odiū, inerant nisi indita & iusta, qui famuliciis mācipat⁹ ac addictus nō pricipē se sed ministrū egit, cuius liber

Pulchre i seruuꝫ Hadria nus.

tus polybius inter duos ꝑpe cōsules ābulabat. Econtrario Ha drianus iure laudat, qui cū quodā t̄pe seruū suū inter duos se natores ābulare vidisset / misit q ei colaphū ic uteret, & diceret, noli iter eos ābulare, quoꝝ eē adhuc potes seruus. Coerceat er go pricepꝫ ac regat aulicā familiā, ita vt nouerit se famulos esse nō dnos, vt sciāt sibi frugaliter, abstinēter, inocēter ēviuendu. ¶ Sit ipꝫ pricipis sigillū anulusq; signatoꝝ nō ministeꝝ alienæ libidinis, sꝫ testis volūtatis pricipalis, nec eo scribę ad priuatuꝫ (vt plerūqꝫ fit) cōpendiū abutant. Deniqꝫ oībus cognitū explo ratumqꝫ sit pricipi nequitias / fraudes / rapinas suorū displicere Eūqꝫ talibus itmicissimū, si id cognouerit futuruꝫ. Ipevero prin ceps nihil p ipotētiā, nihil per iniustitiā, nihil per crudelitatē, ni hil per auaritiā agat / nō odio / nō gra / non pecunia / a via recta

Nihil p iracūdi am.

trāsuersus deducat nihil per affectum iracundiæ ipotētissimuꝫ furēter decernat, sꝫ rōne veluti dūs / ducat. Cunctatiōe, ac cēsi lii gubernatiōe cuncta perpēdes. Nāvt iquit Claudian⁹. Diis p xim⁹ ille est quē rō nō ira mouet. Habeāt pricipes salubertimū illud Athenodori documentū i penitissimis ꝑcordiis recōditus

Pręceptū Athe nodori salutare

qui petito ab Augusto cōmeatu iāiā discessurus. Cū ira (inquit) o Cęsar te ceperit nihil prius, neq; dixeris / neq; feceris q ipse vi gintiquatuor elementarias horas tecū ipe ꝑcurreris. Tūc Augu stus eo manu apphenso, adhuc iquit tua mihi nūtia op⁹ ē. Eūqꝫ penes se retinuit. Audite q̄so versus nō min⁹ frequēti assiduoqꝫ memoratu digni q̄ philosophoꝝ decreta documēteqꝫ. Tu li cet extremos late dominare per Indos, Te medus, Te mollis a rabs, Te seres adorant, Si metuis / si praua cupis, si duceris ira. Seruitii patiere iugum, Tolerabis iniquas Interius leges, tunc

¶ Cæterũ q̃uis priceps legib⁹ ſolut⁹ eẽ dicatur, q̃uis de pricipe dictũ ſit, ſi libet / licet. An neſcis pricipẽ legẽ dare nõ accipere. Tñ bonus priceps nõ tã quid dicat ſibi ſpectabit, q̃ qd deceat, nec ei quod quiſq; põt id ei licet, nec ſi nõ obſ.at / ꝓpterea ei p̃mittitur. Siquidẽ licere id dicim⁹, vt docet M. Tullius i philippicis, Q d̃ legib⁹ / qd̃ more maior̃ inſtitutiſq; cõceditur. Platonis ſnia eſt. Quales i rep. principes ſint, tales reliquos ſolere eẽ ciues. Vita pricipis (vt Plinii panegyriſtæ verbis vtar) cẽſura ẽ / ea q; perpetua. Ad hãc dirigimur, ad hãc cõuertimur. nec tã iperio nobis op⁹ ẽ / q̃ exẽplo, ꝓinde fit vt pernicioſius de rep. mereãtur vitioſi pricipes, q; nõ ſolũ vitia cõcipiũt ipi, ſed ea ifundũt, neq; ſolũ obſũt / q; illi ipi corrũpũtur / ſed ẽt q; corrũpũt, pluſq; exẽplo q̃ pctõ nocẽt, nã quãto quiſq; maior ẽ, tãto ei⁹ dicta / factaq; ſunt cõſpectiora illuſtrioraque. Et vt iquit Satyrograph⁹. Oẽ aĩ vitiũ tãto cõſpecti⁹ i ſe crimẽ habet, quãto qui peccat maior habetur. Pricipi ergo qui i cõſpectu mortaliũ viuit, i quẽ oculi oim cõiiciũtur / cui⁹ i clariſſima luce verſãtis nl'lum obſcurũ põt / nec dictũ eẽ / nec factũ circũſpecti⁹ / cauti⁹ / ſanctius viuẽdũ ẽ, vt ei⁹ vita ꝓ ſpeculo ſit cõtẽplãtibus. Et ꝓfecto nõ parũ multa priuatis pmittũtur q̃ minie pricipẽ deceãt, imo q̃ pricipẽ dehoneſtẽt. ac idecorẽt. In quã ſententiam eſt illud ab Ouidio in conſolatione ad Liuiam decenter proditum,

Licere quid.

Vita pricipis ex emplar.

Ouidius

Non eadem vulguſq; decent & lumina rerum.
Eſt quod pręcipuum debeat iſta domus.
Ad te oculos aureſque trahis, tua facta notamus.
Nec vox omiſſa poteſt principis ore tegi.

¶ Concinit ſubſcribitque Naſonis carmini luculenta illa Claudiani & memoratu, ac ſcitu digna ſententia.

Claudianus

Hoc te pręterea crebro ſermone monebo,
Vt te totius medio telluris in orbe
Viuere congoſcas, cunctis tua gentibus eſſe
Facta palam, nec poſſe dari regalibus vſquam
Secretum vitiis, nam lux altiſſima fati
Occultum nil eſſe ſinit, latebraſque per omnes
Intrat, & abſtruſos explorat fama receſſus.

¶ Apoſtol⁹ Pau. i epſa ad Titũ, & altera a Timotheũ p̃cipiens quib⁹ morib⁹ eꝑs p̃dit⁹ eẽ debeat. Oportet iquit eꝑm ſine crimine eẽ, nõ ſuperbũ, nõ iracũdũ, nõ vinolẽtũ, nõ percuſſorẽ, nõ turpislucri cupidũ, ſed hoſpitalẽ, benignũ, prudẽtẽ, ſobriũm. Q uis nõ videt hæc apoſtolica documẽta fere oĩa perfecto principi cõ

Eadem pricipi q̃ eꝑo.

uenire,& in illo quē effingim⁹ pricipe desiderati. Quę singula si minutati,& vt ita dicā frustillati pcēsere veli, dies me deficeret. Equidē iāvereor ne hęc nauseosa & molesta fuerint cōplusculis audiētiū. Quo circa faciā qđ bon⁹ ipator, Iā cana receptui,& in star nautici gubernatoris vela cōplicabo,& remis in portū festi nāter excurrā. Scio plura dici potuisse ob materię largitatē quę ppe infinita ē,q̄ quāto plura dixeris tāto dicturiēti plura suppe ditat. Sed vtilissim⁹ oib⁹ i reb⁹ est modus,& habenas pssisse q̄ laxare plerūq; salubri⁹. Dixim⁹ hacten⁹ de triplici forma admini strādę reipu, Percēsuimus illa fere oia,q̄ i pricipe optimo absolutissimoq; exigātur. Qui si talis vspiā gentiū fuerit repert⁹ merito quatuor illa cognomēta merebit idipisci. vt. s. Pius, Magn⁹ patrię pater, Optimus / ob oib⁹ appellet. Talē ois popul⁹ delitias suas eē dicet. Sicut oli roman⁹ populus Gordianū appellauit Talē cūcti amabūtvt parētē, venerabūtur vt deū, Sub talis im perioviuēt q̄beatissimi. Talis caritate ciuiū sept⁹ erit,q̄ arx iacessa ē,& iexpugnable munimētū. Mel⁹ ei tutat pricipē amor ciuiū q̄ ferrū lateronū. nā vt iquit verissime Claudian⁹. Nō sic ex / cubię. Nō circūstātia pila q̄tutat amor. Nō sunt nō sunt adamā tinavicula illa,q̄ Dionysius tyrānus dictitabat / met⁹ / violentia classis / presidiū decē milliū armatoꝝ. Sz beneuolētia / grā / bōitas / inocētia. Da pricipē talē qualē libellus iste describit, huic affati presto erūt, qui oculi regū, qui aures pricipū apud veteres dicebāt, & cū iucūdissimū sit i reb⁹ hūanis amari & amare, hic amabitur & amabit mutuis affectib⁹. Hic deniqz cūctos habebit, deuotos, fideles, obnoxios nec mīn⁹ devita pricipis,q̄ de sua mētīpoꝝ icolumitate sollicitos. Verū eivero cū difficillimuz sit & oppido q̄ arduū iuenīri pricipē talē, ex oib⁹ his,q̄ retulimus cōpactū & quasi cōglutinatū. Merito dixit Diocletian⁹ impera tor. Nihil eē diffici⁹ q̄ bn iperare. Et a scurra nescio quo bndictū est. In vno ānulo bonos principes posse pscribi. Quis ē ei tā irrep hēsibilis priceps qui nō quasi i pulchro corpe aut neuū aut verrucā hēat? Videor factur⁹ operępreciū, si hodiernā hāc enarrationē versib⁹ clusero a poeta luculēto graphice,& cōciniter factis ad pricipē istituēdū, quos scribi debere cēsem⁹ p foris⁹ oim ædium principalium, quos habere principes cordi & memoriæ saluberrimum puto. Versus autem de quibus loquor, qui dida scalici & insitar protreptici probantur, ii sunt.

Tu ciuem patremq; geras, tu consule cunctis
Nec tibi, nec tua te moueant, sed publica vota.

Amor munimētū firmissimum, Adamātina vincula. Oculus regis. In annulo boni principes Claudia niversus mēotabiles.

In commune iubes, ſiquid cenſeſq; tenendum.
Primus iuſſa ſubi, tunc obſeruantior æqui
Fit populus, nec ferre vetat, cum viderit ipſum
Auctorem parere ſibi, componitur orbis
Regis ad exẽplũ, nec ſic iflectere ſenſus
Humanos edicta valent q̃ vita regentis.
Mobile mutatur ſemper cum principe vulgus.

¶ Supererat vt oñderem⁹ i rõano ipẽrio hoſce oẽs ſtat⁹, de quib⁹ añ dictũ ẽ extitiſſe. Q d vt ſũmati & quaſi trãſeũter attingam; A Platone phiaq; didicim⁹ naturales eẽ cõuerſiones quaſdã rerũ publicar; vt eæ tũ a pricipib⁹ tenerẽt, tũ a ppũs, aliqñ ab optimatib⁹. Quod potiſſimũ accidit romanę reipublicę q̃vt ſublimib⁹ icremẽtis augeret, virt⁹ & fortuna plęrũq; alioqui diſſidentes mutuo cõcordię nexu cõuenerũt, & ita factũ ẽ, vt popul⁹ roman⁹ virtute, ac fortuna ſimul ſuffragãtib⁹ (Virt⁹ei ſine fortuna mãca ẽ & mutila) ad ſũmũ faſtigiũ puenerit. Cui⁹ prima ętas & quaſi icunabula ſub ſeptẽ regib⁹ ãnos ꝓpe. ccl. fuerunt. Dein ętatẽ igreſſus adultã mõ ſub Ariſtocratico mõ ſub Democratico ſtatu, vires exeruit & lacertos nouit p ãnos circiter. cccc. Tãdẽ poſt gentiũ, nationũ, regũ ceruices oppreſſas. poſt ſubactas diutinis bellis maximã orbis terrarũ partem. Vrbs venerabilis Cæſaribus tanq̃ liberis ſuis regenda patrimonii hoc eſt imperii romani iura permiſit. De quibus Suetonius Tranquillus vnus omnium compoſitiſſime diligentiſſimeq; conſcribit. Cuius libros multiiuga nec triuiali eruditione pregnantes ſcaturientesq; vna cũ commentariis noſtris hoc anno enarrabimus, dabimus muſq; operam, vt edulia noſtra nouis condimentis condita, faciant ad ſtomachum, ſintq; citra nauſeam, & ſatietatem. Trãquillo copulabitur Oratius Flaccus cuius ſermones non minus frugiferi q̃ voluptifici futuri ſunt animis auribuſq; auditorum purgatioribus.

Virtus fortuna

Cęſares tanq̃ filij

Finis.

¶ Impreſſus Pariſijs pro Ioanne Paruo cõmorante in vico ſanct Nacobi ſub ſigno Lilij aurei.